

Maria Kulikowska*

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

OTTO PER MILLE – WŁOSKI SYSTEM FINANSOWANIA ZWIĄZKÓW WYZNANIOWYCH

Biorąc pod uwagę, że polski system finansowania kościołów i innych związków wyznaniowych potrzebuje gruntownych zmian¹, które prawdopodobnie zostaną wprowadzone w najbliższych latach, warto poddać analizie rozwiązania zastosowane w innych państwach. Modele finansowania związków wyznaniowych są w Europie zróżnicowane. W Grecji są one finansowane bezpośrednio z funduszy państwowych, podczas gdy w Portugalii funkcjonuje całkowity zakaz przekazywania środków państwowych na te cele. W Republice Federalnej Niemiec przyjęto rozwiązanie bazujące na wprowadzeniu podatku kościelnego, rozwiązania podatkowe zastosowano także w Republice Czeskiej, Republice Słowackiej, na Węgrzech i w Republice Włoskiej². Trzeba jednak zauważyć, że istnieje duża

---

* Publikacja studencka.

¹ O konieczności wprowadzenia zmian dotyczących systemu finansowania Kościoła świadczy już sama treść Konkordatu podpisanego przez Rzeczpospolitą Polską ze Stolicą Apostolską, który w art. 22. mówi o powołaniu w tym celu specjalnej komisji (Zob. *Konkordat między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską podpisany w Warszawie 28 lipca 1993 r.*, Dz. U. Z 1998 r. Nr 51, poz. 318). W ramach realizacji postulatu z art. 22, trwają dyskusje prowadzone na forum zespołów roboczych komisji konkordatowych, państwowej i kościelnej. Głównym impulsem do ich powołania była propozycja rządu, by nowy system oprzeć na dobrowolnym odpisie podatkowym dokonywanym przez podatników w wysokości 0,3% podatku dochodowego od osób fizycznych.

² W nauce włoskiej występuje pogląd, że nazywanie instytucji otto per mille podatkiem kościelnym jest niewłaściwe ze względu na specyfikę tej instytucji. Por. VEGAS G. (1990), *Spesa pubblica e confessioni religiose*, CeDam, Padova.

różnica pomiędzy systemem niemieckim, gdzie ustanowiono odrębny podatek kościelny (*Kirchensteuer*), a systemami hiszpańskim i włoskim opartymi na tzw. asygnacie podatkowej. Włoski system finansowania związków wyznaniowych jest dla Polski szczególnie interesujący, ponieważ relacje państwo – kościół są tam budowane według tego samego modelu „separacji przyjaznej”³. Warto zauważyć, że model zaproponowany przez premiera Donalda Tuska bazował na instytucji odliczenia podatkowego. Gdyby reformę udało się przeprowadzić w tej formie, mielibyśmy w Polsce system oparty w dużej mierze na doświadczeniach włoskich.

Zanim wprowadzono w Republice Włoskiej system asygnacji podatkowej, obowiązywał tam system beneficjalny (łac. *beneficium* – dobrodziejstwo), w którym dochody z przynależnych urzędom kościelnym majątków, finansowały ich działalność. Patrymonium miało wystarczyć duchownemu na jego utrzymanie. Jeśli dochód nie przewyższał ustalonej odgórnie sumy minimalnej, wówczas państwo wypłacało mu dodatkowe środki pieniężne. Ponadto niektóre kategorie urzędów mogły liczyć na pensję państwową wyrównawczą, nazywaną „kongrua” (*supplementi di congrua*). Rozwiązania te zostały potwierdzone postanowieniami Konkordatu Laterańskiego z 1929 r.⁴, jednak już wtedy widoczna była konieczność wprowadzenia istotnych zmian. System beneficjalny budził liczne kontrowersje, główną ich przyczyną była prowadzona przez państwo kontrola administracyjna zarządu majątkami kościelnymi oraz instytucja kongruy, która będąc formą pensji, upodabniała księży do urzędników państwowych. Kościół Katolicki był uzależniony finansowo od państwa, a biurokracja nie pozwalała mu efektywnie spełniać posługi kapłańskiej⁵. Tak skonstruowany system w ciągu kilku dziesięcioleci stał się niezgodny z Konstytucją z 27 grudnia 1947 roku⁶, ustaleniami Soboru Watykańskiego II i nowym Kodeksem Prawa Kanonicznego.

Konstytucja formuje ustrój oparty na zasadzie świeckości państwa, dlatego wraz z jej wejściem w życie 1 stycznia 1948 roku, wprowadzenie zmian stało się

---

³ KRUKOWSKI J. (a curia di) (2000), *Systemy finansowania instytucji kościelnych w Europie. Wprowadzenie do problematyki*, in *Systemy finansowania instytucji kościelnych w Europie. Materiały Międzynarodowej Konferencji*. Sandomierz, 13–14 września 1999 r., Lublin, p. 17.

⁴ Zob. Ustawa z 27 maja 1929r., nr 810. *Esecuzione del Trattato, dei quattro allegati annessi e del Concordato, sottoscritti in Roma tra la Santa Sede e l'Italia l'11 febbraio 1929*, Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana 1929, nr 130.

⁵ Szerzej na ten temat: FELICIANI G. (2000), *Finansowanie instytucji kościelnych i utrzymanie duchowieństwa. Doświadczenia włoskie*, in J. Krukowski (a curia di) *Systemy finansowania instytucji kościelnych w Europie. Materiały Międzynarodowej Konferencji*. Sandomierz, 13–14 września 1999r., Lublin, p. 45–51.

⁶ Zob. Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana 1947, nr 298.

konieczne, gdyż dotychczasowy system pozostawał w konflikcie z jej treścią (brakowało w nim rozdziału kościoła od państwa i dyskryminował inne niż Kościół Katolicki związki wyznaniowe)⁷.

Tak zwany *Nowy Konkordat*, podpisany przez Republikę Włoską ze Stolicą Apostolską, nie zawiera unormowań odnoszących się do finansowania działalności Kościoła Katolickiego. W celu stworzenia norm tego typu powołano w dniu podpisywania konkordatu (18 lutego 1984 r.) specjalną państwowo-kościelną komisję parytetową. Komisja działała efektywnie, dzięki czemu jej wnioski zostały ujęte w protokole podpisanym już 15 listopada 1984 r. Normy te zaaprobowala zarówno Stolica Apostolska dekretem Kardynała Sekretarza Stanu, jak i państwo włoskie w dwóch ustawach z 20 maja 1985 r. (nr 206 i 222)⁸. Moc obowiązującą przepisy te uzyskały wraz z konkordatem, którego ratyfikacja nastąpiła 3 czerwca 1985 r.⁹

Włoski system finansowania związków wyznaniowych oparto na odliczeniu 0,8% (*otto per mille*) podatku dochodowego od osób fizycznych (tzw. asygnata podatkowa) i przekazaniu tych środków do dyspozycji Kościoła Katolickiego lub państwa. Podatnikom podatku dochodowego od osób fizycznych przyznano także prawo do pomniejszenia kwoty opodatkowania o kwoty darowizn na rzecz Instytutu Centralnego dla Utrzymania Duchowieństwa (*Istituto Centrale per il sostentamento del clero*). Początkowo kwota darowizn możliwych do odliczenia wynosiła 2 mln lirów, obecnie wynosi ona 1032,91 euro. Instytuty dla Utrzymania Duchowieństwa utworzono jednocześnie w diecezjach, które są odpowiedzialne za utrzymanie osób duchownych¹⁰.

---

⁷ W art. 3. Konstytucja mówi o równości wszystkich obywateli wobec prawa bez względu na religię, a w art. 8. stanowi o jednakowej wolności wszystkich wyznań religijnych wobec prawa, o ich prawie do organizowania się według własnych przepisów i o regulacji ich stosunków z państwem w drodze ustawowej na bazie porozumień z właściwymi przedstawicielstwami. Por. WITKOWSKI Z. (2004), *Konstytucja Republiki Włoskiej*. Tłumaczenie i wstęp, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa, pp. 58–59.

⁸ Zob. Ustawa z 20 maja 1985 r., nr 222. *Disposizioni sugli enti e beni ecclesiastici in Italia e per il sostentamento del clero cattolico in servizio nelle diocesi*; Ustawa z 20 maja 1985 r., nr 206, *Ratifica ed esecuzione del protocollo, firmato a Roma il 15 novembre 1984, che approva le norme per la disciplina della materia degli enti e beni ecclesiastici formulate dalla commissione paritetica istituita dall'articolo 7, n. 6, dell'accordo, con protocollo addizionale, del 18 febbraio 1984 che ha apportato modificazioni al Concordato lateranense del 1929 tra lo Stato italiano e la Santa Sede*.

⁹ Szerzej na ten temat: MISZTAL H., STANISZ P. (2009), *Włoski model finansowania związków wyznaniowych*, in P. Borecki, A. Czohara, T.J. Zieliński (a curia di), *Pro bono Reipublicae. Księga Jubileuszowa Profesora Michała Pietrzaka*, Warszawa, p. 344.

¹⁰ Instytuty diecezjalne powołano na mocy kan. 1274 § 1 Kodeksu Prawa Kanonicznego: „W poszczególnych diecezjach powinna istnieć specjalna instytucja, gromadząca dobra i ofiary przeznaczone na utrzymanie duchownych, którzy pełnią służbę dla dobra diecezji”. Treść kodeksu

Choć wyjściowo system ten został stworzony po to, by usystematyzować finansowanie Kościoła Katolickiego, z czasem okazało się, że bazując na porozumieniach pomiędzy Stolicą Apostolską a państwem, można rozszerzyć funkcjonowanie tych instytucji także na inne związki wyznaniowe, a tym samym zapewnić równość wobec prawa różnym religiom, stosownie do art. 3 Konstytucji. Porozumienia z państwem na podstawie art. 8 Konstytucji zawarły dotychczas: Unia Ewangelickich Zborów Waldensów i Metodystów we Włoszech, Kościół Adwentystów Dnia Siódmego, Zbory Boże we Włoszech, Związek Włoskich Gmin Żydowskich, Kościół Ewangelicko-Luterański we Włoszech, Chrześcijańska Unia Ewangelicko-Baptystyczna Włoch, Kościół Jezusa Chrystusa Świętych w Dniach Ostatnich (Mormoni), Metropolia Włoska i Egzarchat Europy Śródziemnomorskiej, Kościół Zielonoświątkowców Apostolskich we Włoszech (pentekostalizm, ruch zielonoświątkowy)¹¹. O przywilej uczestniczenia w rozdziale środków finansowych ubiegają się także Włoska Unia Buddyjska, Włoska Unia Hinduistyczna oraz Chrześcijański Zbór Świadców Jehowy, które podpisały porozumienia z państwem Włoskim 4 kwietnia 2007 roku, jednak cały czas czekają na ich ratyfikację w drodze ustawowej.

Procedura odliczania 0,8% podatku dochodowego na cele religijne jest prosta i przypomina stosowaną w Polsce instytucję odliczenia 1%¹². Podatnik w rocznym zeznaniu podatkowym dokonuje wyboru podmiotu, na którego rzecz zostaną przekazane stosowne środki. Przy czym właściwy związek wyznaniowy nie otrzyma 0,8% podatku tej konkretnie osoby, lecz sumę obliczoną według odsetka wyborów dokonanych na jego rzecz przez ogół podatników. A zatem państwo najpierw zlicza całość zebranych środków, czyli 0,8% podatku dochodowego od osób fizycznych, uzyskanych w danym roku podatkowym od wszystkich podat-

---

Prawa Kanonicznego jest dostępna na stronie internetowej <http://www.kodeksprawakanonicznego.pl/> (01.11.2012 r.).

¹¹ Kościół Waldensów na mocy ustaw: nr 449 z 1984 r., nr 409 z 1993 r., i nr 68 z 2009 r.; Kościół Adwentystów Dnia Siódmego na mocy ustaw: nr 516 z 1988 r., nr 637 z 1996 r., nr 67 z 2009 r.; Zgromadzenia Boże na mocy ustawy nr 517 z 1988 r.; Związek Włoskich Gmin Żydowskich na mocy ustaw nr 101 z 1989 r., nr 638 z 1996 r.; Kościół Ewangelicko-Luterański na mocy ustawy nr 520 z 1995 r.; Chrześcijańska Unia Ewangelicko-Baptystyczna na mocy ustaw nr 116 z 1995 r., nr 34 z 2012 r.; Kościół Jezusa Chrystusa Świętych w Dniach Ostatnich na mocy ustawy nr 127 z 2012 r.; Metropolia Włoska i Egzarchat Europy Śródziemnomorskiej na mocy ustawy nr 126 z 2012 r., Kościół Zielonoświątkowców na mocy ustawy nr 128 z 2012 r.

¹² We Włoszech istnieje analogiczny system odliczania części podatku dochodowego od osób fizycznych (IRPEF) na rzecz organizacji pożytku publicznego. System ten został wprowadzony ustawą z 23 grudnia 2005r., nr 266 i stanowi, że podatnicy mogą odpisać od swojego podatku 0,5% (*cinque per mille*) na cele społeczne. Instytucja *cinque per mille* funkcjonuje równolegle w stosunku do mechanizmu *otto per mille*, a nie zamiennie w stosunku do niego.

ników, a dopiero później rozdziela środki poszczególnym związkom wyznaniowym (lub państwu) zależnie od ilości osób, które wskazały je w swoich deklaracjach. Dzięki takiemu rozwiązaniu, instytucje religijne nie skupiają się na poszukiwaniu zamożnych wiernych, lecz dążą do przyjęcia jak największej ich liczby, prosząc by uwzględnili swoje przekonania religijne w rozliczeniu podatkowym. Rozwiązuje to problem moralny, który mógłby zaistnieć, gdyby w walce o uzyskanie środków pieniężnych ważny był nie tyle sam człowiek, co uzyskiwany przez niego dochód. Warto także zaznaczyć, że w przeciwieństwie do niemieckiego systemu podatkowego, gdzie kościoły i inne związki religijne mają dostęp do danych osób, które zapłaciły stosowny podatek, a jego niezapłacenie skutkuje często skreśleniem z listy wiernych, we Włoszech instytucje religijne nie mają wglądu do tego typu informacji.

Kwoty zebrane od podatników, którzy nie dokonali wyboru określonego podmiotu wyznaniowego, dzielone są według tych samych proporcji, co kwoty rozdzielone zgodnie z wyrażoną wprost wolą podatników. Państwo Włoskie zrzekło się udziału w podziale kwot, co do których podatnicy pozostali niezdecydowani. Wynika z tego, że o całości kwot uzyskanych w drodze zastosowania mechanizmu *otto per mille* decydują podatnicy, którzy dokonali wyboru. Liczba osób, które wyraźnie wskazały jeden z podmiotów, wynosiła w roku 1990 – 55,23 %, przy tendencji spadkowej osiągnęła w 2007 roku 43,5% z czego wynika, że coraz więcej osób nie zaznacza w rocznej deklaracji podatkowej konkretnego podmiotu, który zamierza wesprzeć kwotą z odliczenia. Nie musi oznaczać to obojętności podatnika, może on bowiem celowo nie zaznaczać jednego, konkretnego wyznania, chcąc wesprzeć proporcjonalnie wszystkie związki religijne, które uczestniczą w podziale środków. Odmowa zaznaczenia jednego z wyliczonych w deklaracji wyznań (lub państwa) może także świadczyć o poglądach danej osoby np. o sprzeczności wobec sposobu funkcjonowania asygnacji podatkowej lub wobec dzielenia się z urzędem podatkowym informacjami na temat wyznawanej wiary (nawet jeśli informacje te są poufne). Mimo wszystko, spadek liczby odpisów dokonanych na rzecz preferowanych organizacji religijnych jest zjawiskiem niepokojącym i może świadczyć o braku dostatecznej świadomości podatników wypełniających roczne zeznania.

Dochód z *otto per mille* jest rozdzielany konkretnym podmiotom z kilkuletnim opóźnieniem. Początkowo wynosiło ono 4, a dziś 3 lata. Dla przykładu: środki zebrane na podstawie deklaracji podatkowych z 2007 roku trafiły do dyspozycji konkretnych organizacji dopiero w roku 2010.

Dotąd w rozdziale sum uzyskiwanych z mechanizmu *otto per mille* uczestniczyło oprócz państwa tylko kilka organizacji religijnych, jednak można zauważyć

wzrost ich liczby na przestrzeni kolejnych lat. Oznacza to, że tak skonstruowany system finansowania związków wyznaniowych, jest dla nich atrakcyjny i podmioty uprawnione widzą wymierne korzyści w przystąpieniu do niego.

Podział sum uzyskanych z wyraźnych decyzji podatników dokonanych w deklaracjach z 2006 r., w 2010r. przebiegał następująco: państwo otrzymało 11,95%, Kościół Katolicki 85,01%, Adwentyści Dnia Siódmego 0,17%, Zgromadzenia Boże 0,2%, Waldensi 2,05%, Gminy Żydowskie 0,37% i Luteranie 0,25%¹³.

Kościół Waldensów na mocy pierwszego porozumienia zawartego z Republiką w 1984 r. nie partycypował w rozdziale środków z *otto per mille*, kierując się zasadą całkowitego rozdziału na linii państwo-kościół. W 1993 r. Kościół przystąpił jednak do mechanizmu podziału środków, co do których podatnicy wyraźnie wyrazili swoją wolę, a w 2007 roku do podziału całości sum.

Kościół Adwentystów Dnia Siódmego i Zgromadzenie Boże we Włoszech, na mocy porozumień z 1986 roku przystąpiły do partycypacji w kwotach uzyskiwanych z odpisów podatkowych, jednak wyłącznie co do kwot pochodzących z wyraźnych wyborów. W 1996 roku nastąpiła jednak istotna zmiana w nowych porozumieniach zawartych przez Kościół Adwentystów Dnia Siódmego z państwem, ponieważ zaakceptował on swój udział w podziale kwot, co do których podatnicy pozostali niezdecydowani.

Związek Gmin Żydowskich początkowo nie przystąpił do podziału kwot, stało się tak głównie dlatego, że zależało mu na podwyższeniu limitów odliczeń podatkowych w stosunku do darowizn dokonywanych na jego rzecz przez podatników. Jednak już w 1996 roku zrezygnował on z wcześniejszych ustaleń i przystąpił do systemu *otto per mille* w pełnym wymiarze.

Na mocy porozumienia zawartego z państwem w 1993 roku, do podziału całości kwot przystąpił Kościół Ewangelicko-Luterański. Unia Ewangelicko-Baptytyczna początkowo nie przystąpiła wcale do podziału kwot uzyskiwanych z odpisu 0,8% podatku. Jednak na mocy ustawy z 12 marca 2012 roku nr 34 zdecydowała się ostatecznie na przystąpienie do systemu i uczestniczenie w podziale wszystkich kwot. Także od 2013 roku w podziale środków z *otto per mille* udział wezmą: Metropolia Włoska i Egzarchat Europy Śródziemnomorskiej oraz Kościół Zielonoświątkowców.

---

¹³ Por. Servizio Studi – Dipartimento bilancio, *Ripartizione della quota dell'otto per mille dell'IRPEF devoluta alla diretta gestione statale per il 2010* - Schema di D.P.C. M. n. 297 (art. 7, co. 1, D.P.R. n. 76/1998), in Atti del Governo Numero: 263. Dokument jest dostępny w internecie (01.11.2012 wyboru r.): http://documenti.camera.it/Leg16/dossier/Testi/B10350.htm#_Toc278992388.

Wśród organizacji religijnych, które chcą przystąpić do podziału środków z *otto per mille* i partycypować w podziale całości zebranych pieniędzy są: Włoska Unia Buddyjska oraz Włoska Unia Hinduistyczna, a Chrześcijański Zbór Świadców Jehowy zainteresowany jest jedynie rozdziałem kwot, co do których wyraźnie określono ich przeznaczenie. Jedynym związkiem wyznaniowym, który całkowicie odmówił udziału w rozdziale kwot z odliczenia 0,8% podatku jest Kościół Jezusa Chrystusa Świętych w Dniach Ostatnich (Mormoni)¹⁴.

Ustawodawca wyraźnie określa cele, na które środki zebrane z odliczeń podatkowych mogą zostać przeznaczone. Państwo Włoskie może rozdysponować kwoty na interwencje nadzwyczajne, takie jak: głód na świecie, klęski żywiołowe, pomoc uchodźcom i konserwację dóbr kultury. Liczne kontrowersje wzbudziło sfinansowanie pieniędzmi z tego źródła misji militarnej w Iraku przez rząd premiera S. Berlusconi¹⁵. W wyniku tego typu kontrowersyjnych decyzji, kwoty przekazywane tą drogą państwu, spadły z 22,31% w 1990 r. do 11,95% w deklaracjach z 2007 roku. Najlepszym tego przykładem jest suma 7 461 241 euro różnicy pomiędzy kwotą z deklaracji złożonych w roku 2006 i 2007¹⁶.

Kościół Katolicki finansuje ze środków uzyskiwanych z *otto per mille*: potrzeby kultu religijnego, funkcjonowanie kościoła, utrzymanie kleru oraz działalność humanitarną i socjalną w kraju i na świecie. Kościół Waldensów nie może finansować z tych środków swojej działalności religijnej, przekazuje je zatem w całości na cele socjalne, opiekuńcze i kulturalne. Związek Gmin Żydowskich przekazuje uzyskane kwoty na aktywność skoncentrowaną na dbaniu o kulturę hebrajską oraz dziedzictwo artystyczne i historyczne, nie zaś na utrzymanie rabinów.

Celem wspólnym dla wszystkich związków wyznaniowych partycypujących w podziale środków finansowych z 0,8% jest działalność dobroczynna, kulturalna, humanitarna i socjalna prowadzona w kraju lub za granicą. Wyjątek stanowi Zgromadzenie Boże we Włoszech, które wykorzystuje środki zdobyte w ten sposób wyłącznie w krajach Trzeciego Świata.

Organizacje religijne, które przystąpiły do systemu finansowania ich przez państwo w formie odliczeń podatkowych pod postacią odliczenia 0,8% podatku lub odliczeń z tytułu darowizn, są zobligowane nie tylko określoną listą celów

---

¹⁴ Por. STANISZ P. (2007), *Finansowanie działalności związków wyznaniowych*, w: *Porozumienia w sprawie regulacji stosunków między państwem i niekatolickimi związkami wyznaniowymi we włoskim porządku prawnym*, Wydawnictwo KUL, Lublin, pp. 254–257.

¹⁵ Szerzej na ten temat: *In Iraq l'8 per mille destinato all'arte*, „Corriere della Sera”, 10 listopada 2006 r.

¹⁶ Servizio Studi – Dipartimento bilancio, *Ripartizione...*

na które mogą spożytkować zebrane pieniądze, ale również obowiązkiem sprawozdawczym. Przy czym sprawozdania muszą być dostarczane organom państwowym w przewidzianych przepisami terminach i zawierać określone prawem informacje. Dzięki raportom wierni mają wgląd w szczegółowe dane dotyczące zarządu środkami uzyskanymi przez związki wyznaniowe, co zaspokaja ich ciekawość i pozwala na kontrolę zewnętrzną działań instytucji religijnych oraz zmusza je do samokontroli.

Patrząc na statystyki dotyczące rozdziału kwot pochodzących z systemu *otto per mille*, trzeba zauważyć, że jedynie Kościół Katolicki i Kościół Waldensów notują wzrost procentowego udziału w podziale tych środków. W przypadku Kościoła Katolickiego, który oprócz państwa jako jedyny uczestniczy w tych rozwiązaniach prawnopodatkowych od samego początku, wzrost jest szczególnie interesujący, ponieważ nie został on zahamowany przez rosnącą ilość wyznań przystępujących do nowego systemu.

Mechanizm asygnaty podatkowej w przedstawionej wyżej formie jest rozwiązaniem, które może ulec w przyszłości zmianom. Możliwość ich wprowadzenia jest przewidziana w przepisach ustaw wydawanych w wyniku porozumień zawieranych przez państwo z poszczególnymi związkami wyznaniowymi. Ciekawą instytucją, której powołanie sankcjonują przepisy ustaw, jest możliwość powołania co 3 lata specjalnej komisji państwowo - religijnej, która miałaby zajmować się opracowywaniem ewentualnych zmian do obowiązującego systemu. Obecnie przepisy stanowią, że powołanie komisji następuje na wyraźny wniosek jednej ze stron¹⁷.

System finansowania związków wyznaniowych przyjęty we Włoszech, należy ocenić pozytywnie pod względem zmiany, jaka dokonała się w stosunku do systemu beneficjalnego. W okresie funkcjonowania poprzedniego systemu wierni nie czuli odpowiedzialności za swój kościół, ponieważ był on finansowany ze środków publicznych. Obecne rozwiązanie solidaryzuje wiernych i stwarza warunki do tego, by budować poczucie wspólnoty¹⁸.

Nowy sposób regulacji kwestii finansowych na linii państwo-kościół nie jest wolny od krytyki. Zasadniczym minusem zastosowanych rozwiązań, jest stosunkowo mała liczba związków wyznaniowych uczestniczących w rozdziale środków. Przeciwnicy instytucji *otto per mille* podnoszą też, że problemem jest konieczność zawierania przez przystępujące organizacje religijne porozumień z państwem, co już na wstępie wyklucza możliwość starania się o to niektórych

---

¹⁷ Por. STANISZ P. (2007), *Finansowanie...*, p. 262.

¹⁸ Por. FELICIANI G. (2000), *Finansowanie...*, pp. 62–64.

grup religijnych np. muzułmańskich. Problemem są także doniesienia o blokowaniu niektórym wyznaniom dostępu do pieniędzy z asygnacji podatkowej przez Kościół Katolicki, który próbuje w ten sposób dbać o swoje interesy ekonomiczne, choć jego pozycja jest już uważana za uprzywilejowaną w stosunku do innych religii. Głosy krytyki podnoszą także organizacje ateistyczne i agnostyczne.

Podsumowując powyższe ustalenia dotyczące finansowania kościołów i innych związków wyznaniowych we Włoszech, można stwierdzić, że system okazuje się efektywny i zadowalający dla obu stron. Mimo, że nadal nie jest możliwe ich samofinansowanie, to jednak kwoty przekazywane instytucjom religijnym z odliczeń podatkowych stanowią istotną część dochodów przez nie osiągniętych. System ten z powodzeniem funkcjonuje od 20 lat i prawdopodobnie będzie trwał przez następnych dwadzieścia, lub więcej, dlatego polski ustawodawca winien wziąć pod uwagę wprowadzenie podobnych lub zbliżonych rozwiązań w naszym kraju. Spośród rozwiązań wprowadzonych w różnych krajach Europy, rozwiązanie włoskie wydaje się najbardziej odpowiadać naszym potrzebom. Można też zaryzykować stwierdzenie, że tego typu mechanizm mógłby pogodzić sprzeczne interesy władz państwowych i Kościoła Katolickiego, który w sposób naturalny jest głównym partnerem w dyskusji na ten temat. Jako, że mechanizm asygnaty podatkowej nadal się rozwija i dostosowuje do aktualnych warunków politycznych i społecznych, warto przyglądać się kolejnym zmianom i wyciągać z nich wnioski mogące ułatwić nam zadanie stworzenia u nas systemu adekwatnego.

Summary

OTTO PER MILLE – FINANCING RELIGIOUS ORGANIZATIONS IN THE SYSTEM OF ITALIAN LAW

In this article the author shows the manner of financing religious organizations in Italy as an alternative solution for the polish legislator. At the beginning she is presenting the historical background – the Lateran treaties (1929) under which the Italian government was paying a monthly salaries (*congrua*) to catholic clergymen as a compensation for the nationalization of Church properties. Then she is showing the functioning of the contemporary system which is called eight per thousand, or *otto per mille*. The new mechanism is based on the law under which all taxpayers are choosing to whom they want to assign a part of 0,8% from their annual income tax return between entitled religious organizations and State. On the one hand, the author is considering advantages of this fiscal policy aspect. On the other hand, she shows a criticism which is inherent in this type of regula-

tion. In her opinion, the eight per thousand is a proposal worth considering during ongoing process of introducing radical changes in religious organizations financing system in Poland.

Riassunto

OTTO PER MILLE – I RAPORTI FINANZIARI CON LA CHIESA CATTOLICA E DIVERSE CONFESIONI RELIGIOSE

Nel contributo l'autore presenta il regime fiscale della Chiesa e diverse confessioni religiose in Italia, come una prospettiva per il legislatore polacco. Al presente la Polonia ha bisogno di cambiare il meccanismo finanziario in quanto il sistema odierno é sorpassato. Il governo é sforzato di cercare una opzione ottimale. La sistema di otto per mille é adeguato, perché il modello di separazione fra lo Stato e le religioni é simile di quello polacco. L'autore rappresenta la storia del sistema beneficiale e poi descrive una caratteristica di 0,8%.

Słowa kluczowe: *otto per mille*, finansowanie związków wyznaniowych we Włoszech, *congrua*, związki wyznaniowe we Włoszech, system asygnacji podatkowej.